

ואמרתי לאסור דהא גבי דאורייתא חוששין למראית עין, וכאן נראה צורתם כחמץ ממש.^(א) ומוכח ביור"ד סימן פ"ז סעיף ג' גבי חלב שקדים עם בשר דאסור, ועוד בסימן צ"ז דתנור שטשה באליה אסורה הפת אפילו עם מלח שמא יאכל אותה עם חלב, ואם כי אינו דומה.^(ב) מ"מ יש לחוש לאחלופי.

ועוד כבר נהגו בני אשכנז שלא לאכול פת עבה בפסח כי אם רקיקין, וכמו שאמרו בבבלי דף כ"ב אם אמרו בזרזין יאמרו באינן זרזין, ושמא יפוק חורבא בדבר המסור לרבים. על כן יש לאסורם.^(ג)

העובר

שג

מצה שרויה בחליטה לזקן

ע"ד מצה שרויה כבר כתב בשערי תשובה סימן ת"ס סק"ו באורך, ובהיות אשר יש אנשים שיש להם

הגהות

שיניים תותבים, צריכים להגעיל אותם קודם פסח, ובין בשר לחלב צריך לשרות אותם,^(א) ויש מחמירין לעשות מיוחדים לפסח, וכן מיוחדים לבשר וחלב.^(ב)

מ"מ אין דנין אפשר משאי אפשר כי יש אשר אין להם לקנות שיניים כאלה, ויש להם צער גדול כי אין להם שיניים טוחנות, והם נזהרים משרויה, ומה יעשו בפסח, על כן שומע חכם לעצה עצת זקנים ויעשו כאשר ראו בבית הרב בעל צמח צדק זצ"ל שנהג בפסח בחליטה, כאשר עפ"י הגמרא מותר בחליטה אלא שאין אנו בקיאים, מ"מ במצה כתושה עדיף ממנו כי נעשה אצלו בהשגחה נאמנה. דהעמידו קדירה או יורה על האש עד שירתיח, ובשעת הרתיחה נתנו בכף קמח מצה כתושה אחת לאחת עד שלא נח מרתיחתו, ונתנו מעט מעט כדי שלא ינוח מרתיחתו, ונתבשלו ונעשה כעין עיסה, ואח"כ נתנו בתוכו ביצים ושמן ובשלו אותם בהכנה כנהוג,^(ג) ויכולים לעשות כן גם בחלב רותח עם

וכוונתו דאם היו אופים המצות רכים אז בתוך הפסח היו מתקשים ולא היו יכולים לאכול אותם כמו לחם יבש. וא"כ מה שכתב הכפ"ח "דקין" כונתו רכים, ועיין עוד בשו"ת הגרש"ז הנדפס בשו"ע הרב סימן ו' שכתב דזה כעשרים שנה יש שינוי באופן אפיית המצות, ואינו ברור שם מה השינוי.

(ג) רבינו סובר דכיון שנהגו לאפות המצות קשים, ומצה רכה כפיתות נראית כחמץ גמור, להאשכנזים יש בזה משום מראית העין, וזה חידוש גדול.

(ד) כוונתו דלחם כיון שרגילות הוא לאכלו עם חלב ובשר. ובלחם בשרי איכא למיחש שמא יאכלנו עם חלבי כיון שדרכו בכך, אבל כאן שכו"ע נזהרים מחמץ בודאי יודע שזה לא חמץ ואין כאן הגזירה הנ"ל.

(ה) בסימן ת"ס סעיף ה' כתב המחבר דאין עושים מצות עבה כטפח, ועי"ש בביאור הלכה ד"ה פת עבה בשם הרשב"א והריטב"א דאפשר דאפילו פחות מטפח אסור, וכיון דלא אתפרש עד כמה, לכן יעשו רקיקין דקין, ועיין בבאר היטב שם סק"ח בשם ספר בית הלל דהמנהג לעשותם כעובי אצבע, ושם הנידון לענין עובי, אבל אין ראיה משם אם יכולים לעשותם רכים. דגם רכים יכולים לעשותם דקים מאוד כפי שנהגו הספרדים עד היום. אולם עפ"י רוב אם המצה יותר עבה מוכרחים לעשות אותה רכה, דאם יהיה קשה כמצות הנהוגות בזמנינו אי אפשר לאוכלו, אולם גם זה אינו מוכרח דיכולים לעשותה עבה ולהשים בה יותר מים ויכולים לאכלה. וכנראה כוונת רבינו שנהגה לאכול מצות קשות וכן נהגו כל בני אשכנז. על כן לא יזוז מהמנהג כן נ"ל כוונתו. ובשו"ת חת"ס סימן קכ"ז נתן שיעור מדויק כמה מים לתת לתוך הקמח של המצות, ולפי השיעור שנתן זה מצה קשה, ועיין עוד בפרמ"ג סימן ת"ס א"א סק"ד שמביא את דברי הבית הלל דשיעור עובי המצה הוא כעובי אצבע, ומסיים שם הפרמ"ג וז"ל והיינו במצות שעושים לטוחנם עכ"ל, ולכאורה כוונת הפרמ"ג להקשות דאם הוא מצה עבה כאצבע איך יכולים לאכול, אלא על כרחך שזה מצות עשויים לטחון, וא"כ מוכרח שגם בזמנו של הפרמ"ג היו המצות קשות, דאם היו רכות גם בעובי אצבע יכולים לאכלן, ועיין עוד בדעת תורה סימן תנ"ט סק"ד שכתב דאם עושה עיסה רכה צריך לרחוץ ידיו לפני כל עיסה כיון שנדבק בידים. א"כ יוצא דבמצות רכות איכא חששות, ועיין עוד בזה בילקוט מעם לועז פ' בא כי לא יעשה עיסה רכה יותר מדאי כי נדבק בידים. ובספר שלמי מועד להגרשז"א פרק ע"ג כתב דאין לבן אשכנז לאכול מצה שאינה דקה ביותר, וכוונתו שלא לאכול מצה שנוהגים בני ספרד.

(א) בשד"ח מערכת חמץ ומצה סימן ד' סעיף כ"ד מאריך בזה הרבה ומסיק דדי אם יגעילם בכלי שני, ובשו"ת מהרש"ם ח"א סימן קצ"ז מחמיר בזה דהרי אוכלים דבר חם יותר משיעור דכריסו של תינוק ניכית, ועיין עוד בשו"ת בית יצחק יור"ד ח"א סימן מ"ג מקיל יותר. ורבינו מכריע שצריך להגעילם ומשמע בכ"ר. אולם מחלק בין חמץ לבשר וחלב, דבחמץ צריך הגעלה, ובבשר בחלב סגי בשריה. ועיין עוד בהערה ד'.

(ב) עיין בדרכי תשובה סימן פ"ט סק"א, ועיין מה שכתב רבינו לעיל סימן רצ"ד.

דש

אפית מצות בתנור מגולה למעלה

בענין אפית מצות על תנור מתכת והאש מלמעלה ומלמטה, אם שפיר למעבד הכי, דלכאורה מן הסברא אין בזה פיקפוק, שהרי אדרבא הפליגו רז"ל במעלת תנור של מתכת לשבח, כאמרו בביצה דף כ"ב גבי פת עבה בפסח, אם אמרו בתנור של מתכת, וכן בסימן תס"א לא נמצא פקפוק בזה, רק הספק הוא, דיש לומר דוקא בתנור סתום מלמעלה שאין רוח שולט בו, משא"כ בתנור שאינו מכוסה למעלה ורוח שולט בו כגון על תנור הנקרא שפארהערד, אע"ג שהאש גם מלמעלה, מ"מ אפשר כיון דהרוח שולט בו אינו אופה בטוב, ואם תתאה גבר לבסוף מכ"מ עד שגובר יש לחוש על קרום העליון.

על כן נ"ל שיעשה מלמעלה כיסוי ע"י מתכת דק שקורין בלעך [פח], ויהיה מכוסה כל הזמן, א"כ לית טב מיניה.^(א)

וכן בל"ג אעשה תנור קטן כזה בעדי לביתי, כי טרדת ערב פסח מרובה, ובתנורים הללו של ציבור שמתקבצים רבים היה כמה פעמים עגמ"נ ר"ל, כי מחמת בהילות לא יכלו ליזהר כ"כ לרחוק ולנקות וליקח עצים דוקא מהחדשים, וחומרת משהו בערב פסח אחר חצות חמיר יותר שאינו מהני ביטול.^(ב)

חמאה, ובזה יעשו רק מעט כמבואר ביור"ד סימן צ"ז לענין פת הנאפה עם חלב, ומי שיש לו אורחים צריכים השגחה יתירה בזה. מ"מ צריכים לקיים עונג יו"ט.^(ג)

ואשר שאלני בני האי"ם הי"ו^(ד) על מה שאומרים בליל פסח בבהמ"ז הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו ארוך,^(ה) מה המכוון בזה. והשבתי בהיות כגמ' חולין (דף ס:) שהיו שני מאורות הגדולים, ולע"ל שיהי' אור הלבנה כאור החמה, א"כ לא כמו עתה ויהי ערב ויהי בוקר וגו'. כי אם יום שכולו ארוך, וצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם במחנה שכינה, ויהיה חלקנו עמהם ככת' (ישעי' ס, כ) לא יבוא עוד שמשך וירחך לא יאסף כי ה' יהיה לך לאור עולם וגו'.

ואשר אמרו רז"ל (הגדש"פ) ברוך הוא שהקב"ה חישב את הק"ץ, בהיות שהיו רק רד"ו שנים, א"כ חסר ק"ץ שנים ממספר ארבע מאות שנה שהיה נגזר עליהם, וקושי השיעבוד השלים, בשביל ולא יכלו להתמהמה עוד, הכי נמי בזה"ז קץ שם לחושך" כי נעשה מהפכה וחשיכה בעולם עד אי אפשר להתמהמה, ואפילו כולם חייבים ח"ו, ולכל תכלית הוא חוקר (איוב כח, ג), ואיזה תכלית עולם יצא מזה, בזה המכוון ברוך שומר הבטחתו לישראל שהקב"ה חישב את הקץ לעשות, והיא שעמדה לאבותינו ולנו.

העיבר"י

(ג) עובדא זו הובא גם בספר מנהגי חב"ד (מונדשיין) וכתב שם דבזמן המהר"ש פסק המנהג הזה והחמירו בזה. (ד) כוונת רבינו הוא לשאר ימי הפסח, אבל לכזית הראשונה אינו יוצא בה כמבואר בסימן תס"א ס"ד דאם בישלה אינה יוצא בה, וכתב שם המ"ב סק"כ אפילו יש בכל חתיכה כזית וגם אית ביה תואר לחם.

(ה) רבי אליהו יצחק מנחם. (ו) בליקוטי מהרי"ח הלכות ליל הסדר כתב בשם סידור ר' שבתי שיש לומר הרחמן ינחילנו ליום שכולו טוב ליום שכולו ארוך בשני ימי הפסח הראשונים, ובמג"א סימן ת"צ סק"א משמע דבכל יו"ט יש לאומרו.

(א) רבינו מחדש כאן דאפיית מצות צריך להיות בתנור מכוסה, דאל"כ אולי ישלוט הרוח ויקרר המצה קצת קודם אפיתו ויתחמץ, והנה בטור סימן תס"א כתב בשם הבה"ג דאם אפה מצה על גבי טפקא או קרקע יוצא בזה ידי חובתו, וצריך לומר דרבינו סובר דהבה"ג מיירי אם זה סתום. וכן פסק בשו"ת אגרות משה או"ח סימן קנ"ג וז"ל וגם נראה שלא תהיה מגולה לאויר, כי אף שמתחתיו חם, מ"מ למעלה האויר מקרר, ואפשר שתתחמץ עד שלא תתחיל לאפות עכ"ל. ורבינו מחדש דגם אם יש אש גם מלמעלה ג"כ איכא חשש זה. ומה שיש לעיין עוד עפ"י מה שפסק בשו"ע הגר"ז סימן תס"א סעיף ו' דאם עבר ואפה בחמה מותר באכילה, ופשטות הדברים היא דכשנאפית בחמה, צריך שיהיה חום החמה על המצה ממש ולא בקדירה מכוסה, ואולי גם במכוסה נאפית המצה ועדיין צ"ע.

(ב) במ"ב סימן תנ"ח סק"ג כתב דחפש באחרונים למצוא טעם ההיתר מה שלא אופין המצות בערב פסח, וכתב דמצא כבגדי ישע להליץ הטעם משום דבערב פסח יש מי שסובר דאסור במשהו וקשה מאוד ליזהר בזה. ובשם המאמר מרדכי כתב דהאידינא מקילין בזה מפני הדוחק ע"כ, ובספר מאורי אור הובא בארחות חיים (ספינקא) כתב דכיון דצריך לומר כל פירורים הוה הפקר, והדבר מסור לכל והשכחה מצויה, על כן חששו בזה, וזה כמש"כ רבינו.